

Czy opłaca się być rolnikiem?

Autor: Fot. arch. rodziny Klonowskich

Współczesny rolnik to nie tylko pracownik fizyczny, ale też menadżer i księgowy. By jego „firma” dobrze prosperowała, musi się nieźle nagłówkować. Im bardziej pomysłowy, tym większy zysk może czerpać.

– Serio, jesteś rolnikiem?

– Tak.

– To powiedz coś po rolniczemu.

– Nie opłaca się.

Ile prawdy jest w dowcipie o takiej treści? Według ekspertów, całkiem sporo. Z drugiej zaś strony mówi się, że jeśli mazowiecki gospodarz ma trójkę dzieci, to przepisuje ziemię na jedno z nich, a dla dwójki kupuje mieszkania w Warszawie...

Żołądki te same, ale potrzeby inne

To jak z tym rolnictwem jest? Opłaca się czy nie? **Dr Paweł Kraciński z Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowego Instytutu Badawczego (IERiGŻ PIB)** twierdzi, że nie ma jednoznacznej odpowiedzi na to pytanie. Największą siłą rolnictwa jest to, że potrzebujemy jeść. I nigdy się to nie zmienia.

– Kiedyś wszystkiego było mniej, a ludzi więcej. Teraz spada liczba ludności i społeczeństwo się starzeje. Natomiast postęp technologiczny, również biologiczny, spowodował, że uprawy są coraz bardziej wydajne, czyli produkujemy więcej (zwłaszcza w Polsce), a żołądki mamy te same – wyjaśnia naukowiec.

Dodaje, że choć nasze społeczeństwo narzeka, że jest biedne, to jednak się bogaci, a w efekcie oczekuje wciąż czegoś nowego, np. **zróżnicowanych produktów**.

– Nie chcemy jeść tylko jabłek, ale też owoce egzotyczne.

Na co zatem warto postawić? Również na to pytanie nie ma precyzyjnej odpowiedzi.

– W skali kraju najkorzystniej sytuacja wygląda w gospodarstwach drobiarskich osób fizycznych, gdzie dochód wynosi około 130 tys. zł na osobę pełnozatrudnioną rodziny – mówi **Monika Bocian** z IERiGŻ PIB.

– Ostatnimi laty opłacało się mieć **borówkę amerykańską**. W kraju produkujemy jej 30–40 tys. ton. Produkcja dynamicznie rośnie i w Polsce (w tym na Mazowszu), i na świecie, bo można ją uprawiać w różnych strefach klimatycznych. Ale kiedyś nastąpi przesycenie rynku, ludziom te owoce się przejedzą i ceny spadną – mówi dr Kraciński, który przekonuje, że już teraz w szczycie sezonu spadają one do granic opłacalności, bo wysokie są koszty założenia plantacji, a także zbioru ręcznego, sortowania czy opakowań.

Nielekką mają też np. uprawiający **agrest**, którzy już od jakiegoś czasu dokładają do biznesu. Podobnie było w przypadku **czarnej porzeczki**, która dopiero niemal po 10 latach dała zarobić. Lepiej mieli producenci porzeczki czerwonej. Przez kilka lat czerpali zyski, ale już od dwóch sezonów owoc jest tani i w tym roku chętnych, by go kupić, nie będzie.

– **Dochód w sadzie** dla każdego roku i dla każdej uprawy jest inny – mówi naukowiec PIB. Dlatego w rolnictwie, określając zyski bądź straty, nie można rozpatrywać tylko jednego sezonu.

Za gorąco, za zimno

A rok rokowi równy nie jest. Czasem słońce, czasem deszcz potrafią zepsuć najbardziej przemyślane plany **rozwoju gospodarstwa**.

Inż. **Damian Klonowski**, który w **Zakroczymiu** razem z rodzicami zajmuje się **uprawą pomidorów** pod osłonami, podkreśla:

– Każdy rok jest inny pod względem światła, temperatury. To wpływa na roślinę, na plon – mówi. – Nasadzenia rozpoczynamy w styczniu, kiedy temperatura jest minusowa, ale dzięki temu, że rośliny znajdują się pod osłoną, nie wpływa to negatywnie na ich wzrost. Często różnica temperatur między tym, co wewnątrz, a na zewnątrz, sięga nawet 30°C.

Przypomina, że w razie **niebezpiecznych zjawisk pogody** należy w porę zamknąć wietrzniki, by nie doszło do zniszczenia konstrukcji. W jego przypadku nigdy do takiej katastrofy nie doszło. Ale aura jest coraz bardziej nieobliczalna.

– Rolnictwo jest najbardziej **wrażliwą dziedziną gospodarki**. Oprócz upraw specjalistycznych pod szkłem i pod folią, cała inna produkcja odbywa się pod tzw. chmurką. Oznacza to, że w zasadzie cała branża jest uzależniona od zmian klimatycznych i niestety od nieprzewidywalnych zjawisk pogodowych, na które nie mamy wpływu – tłumaczy **Leszek Przybytniak**, radny województwa i producent rolny z Uleńca.

Tzw. środowiskowe – obok rynkowych – to największe podstawowe **ryzyka dla producentów rolnych**, zwłaszcza owoców i warzyw.

– Z tymi wszystkimi upałami, gradami, mrozami, będziemy się borykać coraz częściej. Z zimy przechodzimy do lata, a latem mamy albo upały, albo znaczne ochłodzenie – mówi dr Kraciński.

Sytuacja nie jest więc łatwa. Ale rolnikom może pomóc każdy z nas, przy czym również my będziemy czerpać ogromne korzyści. Wystarczy kupować polskie produkty.

– Dostarczają nam cennych składników, które często przewyższają te przywożone z drugiej części świata – zapewnia ekspert z IERiGŻ PIB.

Oczywiście ulubione krzewy czy warzywa możemy uprawiać sami. Ale trzeba mieć przynajmniej ogródek, czas i ochotę. A to nie zawsze idzie w parze. Są też tacy, którzy mają ziemię, ale jej nie uprawiają, a np. **dzierżawią**.

– Jeśli mamy trwać w marazmie i osiągać mały przychód, lepiej wydzierżawić ziemię większemu rolnikowi i umożliwić mu rozwój. Nieruchomości nie tracimy, a zyskujemy stały przychód – tłumaczy naukowiec PIB.

W grupie siła

Mniej popularne rozwiązanie to sprzedaż ziemi. Rolnicy z dziada pradziada zwykle nie biorą pod uwagę takiej opcji – nawet jeśli ich gospodarstwa i zarobki nie są duże (takich na Mazowszu jest mnóstwo). A rozdrobnienie to największa tutejsza bolączka rolnictwa. Każdy swoją sytuację może jednak poprawić.

– Jeśli decydujemy się na to, by pozostać w rolnictwie, próbujemy szukać alternatyw na zwiększenie przychodów, np. poprzez organizowanie się w **grupach producenckich** – radzi ekspert PIB.

Dodaje, że dzięki temu wspólnie produkowaliby i dostarczali do odbiorcy, np. sieci handlowej, zakładu przetwórczego, i mogli **negocjować ceny**.

Z tego pomysłu skorzystali już m.in. państwo Klonowscy z Zakroczymia. Owoce swojej pracy sprzedają jednemu **strategicznemu klientowi** – sieci restauracyjnej. Dawniej uprawiali jeszcze ogórki i sałatę. Teraz skupiają się na pomidorach.

– **Dywersyfikacja** pomaga przy rynkach zbytu. Ale czasami się zdarza, jak w naszym przypadku, że udało się nam pozyskać klienta na jeden produkt, którego potrzebuje w dużych ilościach. Dzięki temu skupiamy się na nim w 100 proc. i produkujemy w jak najlepszej jakości – zapewnia Damian Klonowski.

Zdaniem specjalistów dobrze prowadzić wyspecjalizowane gospodarstwa.

– Osiągają one lepsze wyniki niż mieszane – mówi Monika Bocian.

– Lepiej mieć jeden towar, by produkować go jak najwięcej przy jak najmniejszych kosztach. Bo jeśli kupiłbym ciągnik sadowniczy, przydałby się do sadu, ale do uprawy buraczków już nie – tłumaczy dr Kraciński. – Jednak z perspektywy dywersyfikacji, czyli podziału ryzyk rynkowych, lepiej mieć kilka gatunków – ocenia.

Co eksperci radzą tym, którzy chcieliby zostać rolnikami?

– Nie polecałbym temu, kto nie ma wyobrażenia o rolnictwie, wchodzić w tę branżę, bo jest **trudna i ryzykowna**. W najbliższym czasie nie będzie żyłą złota – przestrzega dr Kraciński.

Zdecydowanie odradza produkcję jabłek, bo to inwestycja sięgająca nawet 200 tys. zł na hektar i na przynajmniej 10 lat, możliwości sprzedaży są ograniczone, bo ubywa rynków eksportowych, a sytuacja w przetwórstwie jest niestabilna i oparta o tzw. **wolnorynkowe zasady**, które są niekorzystne dla sadowników. **Truskawki i porzeczki** to biznes na kilka lat. I zwraca uwagę, że jeśli ktoś uprawia agrest, nie chce się przerzucać na **buraczki**, mimo że przynosiłyby **zysk**.

– W 2019 r. w województwie mazowieckim według danych FADN średnio **dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego** na osobę pełnozatrudnioną rodziny (czyli pracującą co najmniej 2120 godz. rocznie) w podmiotach osób fizycznych wyniósł 23 049 zł (30 208 zł to średnia krajowa) – podaje Monika Bocian. – Należy pamiętać, że dochód ten stanowi opłatę za wykorzystanie własnych czynników wytwórczych (ziemi, pracy i kapitału). Był on zróżnicowany zależnie od specjalizacji.

Leszek Przybytniak zaznacza, że rolnicy – wyliczając zyski – nie biorą pod uwagę bardzo ważnych elementów: **pracy własnej** (a też wlicza się w koszt produkcji) oraz **amortyzacji nieruchomości gospodarczych i gruntów**, która niejednokrotnie przewyższa możliwości produkcyjne.

Co można poradzić tym, którzy działają w branży od lat?

– Trzeba dostosować produkcję do potencjału (ziemi, zasobów ludzkich), a także otoczenia rynkowego. I oczywiście na bieżąco monitorować sytuację ekonomiczną – mówi Monika Bocian.

Zdaniem Damiana Klonowskiego powodzenie zależy od szczęścia, ale też sumienności, starań o jakość produkcji i rozważań.

– Trzeba mierzyć siły na zamiary – mówi.

Dodaje, że lepiej powoli rozwijać gospodarstwo, niż rzucać się z motyką na słońce i np. zaciągać kredyty, których spłacenie może być trudne.

– Dobrze prowadzony, zadbany biznes jest opłacalny – przekonuje.

Dr Paweł Kraciński porównuje **gospodarstwo rolne do firmy**.

– Taka działalność jest trudna. Jest się jednocześnie **robotnikiem, menadżerem i księgowym**. Niełatwo pogodzić te funkcje – twierdzi. I przekonuje, że zysk zależy głównie od **sytuacji rynkowej, warunków pogodowych**, ale też **pomysłowości** prowadzących. Czasami uprawa wydaje się nieopłacalna, ale jeśli ktoś ma odpowiednich odbiorców, wychodzi na niej nieźle.

– Czyli jak ktoś jest sprytny, to sobie poradzi.

W co warto zainwestować?

– Sytuacja dobrze przedstawia się w gospodarstwach specjalizujących się w **chowcie trzody chlewnej, produkcji mleka oraz uprawach ogrodnich**, gdzie **dochód parytetowy** na osobę pełnozatrudnioną rodziny w Polsce oscyluje odpowiednio wokół: 59 902, 47 759 oraz 56 828 zł, a w województwie mazowieckim: 44 165, 39 652 oraz 35 842 zł – mówi **Monika Bocian**, ekspertka IERiGŻ PIB. – Po drugiej stronie, czyli z **najmniejszymi zarobkami**, są rolnicy zajmujący się **chowem bydła mięsnego, owiec i kóz**.

– Tylko około **15 proc. gospodarstw** osiąga **dochody wyższe od średnich** na osobę w kraju, a aż 85 proc. ma ten dochód niższy. W dochodowość w drastyczny sposób uderza podwyżka wszystkich kosztów produkcji. Rolnicy wielokrotnie otrzymują za swoje produkty ceny niepokrywające tych kosztów – mówi **Leszek Przybytniak**, przewodniczący sejmikowej Komisji Rolnictwa i Terenów Wiejskich.

Pogoda jest kluczowa

Wiosenne **przymrozki, gradobicie, ulewy** już nie raz zniszczyły uprawy i marzenia o dużych pieniądzach. Z powodu niesprzyjających warunków pogody mazowieccy rolnicy liczą straty niemal w każdym sezonie. – Wiosną wykańczają nas przymrozki. By ochronić truskawki, musimy je przykrywać folią na noc, a w dzień ją zdejmować. To zajmuje mnóstwo czasu i energii – przekonuje młody rolnik z powiatu płońskiego – zagłębia owoców miękkich. Inny problem, na który zwraca uwagę farmer, to susza. – By mieć zyski, trzeba się **napracować od świtu do nocy** – podkreśla.

Opinie

Janina Ewa Orzełowska, członek zarządu województwa mazowieckiego

Rolnictwo to niedocenione i ryzykowne zajęcie. Można pracować cały rok i wszystko stracić podczas jednej nawałnicy. Sporo się

mówi ostatnio o ryzyku inwestycyjnym, o tym, że pieniądze przeznaczone na gospodarstwo nie zawsze czy wręcz rzadko się zwracają. Ale warto też podkreślić, że mimo mechanizacji i rozwoju technologicznego, to wciąż ciężka fizyczna praca od świtu do nocy. W sezonie wakacyjnym, kiedy większość z nas myśli o odpoczynku, na wsi praca wre. Mam ogromny szacunek dla naszych mazowieckich rolników. Zachęcam, by przy codziennych zakupach pomyśleć, skąd pochodzą kupowane przez nas produkty. Wybierajmy te nasze, polskie, mazowieckie.

Monika Bocian, kierownik Pracowni Typologii Gospodarstw Rolnych, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy

Jednym z większych problemów pojawiających się w gospodarstwach rolnych jest występowanie ryzyka (np. niestabilność cen, zmienne warunki pogodowe, choroby roślin i zwierząt, nowe technologie). Ze względu na specyfikę rolnictwa jest bardziej dotkliwie niż w innych sektorach gospodarki. Problem pogłębia również nadal niedoskonały system zarządzania ryzykiem.

dr Paweł Kraciński Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy

W rolnictwie czasami można zarobić, a czasami nie. Poziom zaangażowanego kapitału, ryzyka pogodowe oraz rynkowe sprawiają, że – analizując biznesowo – jest to bardzo słaba inwestycja. Odradzam to zajęcie komuś, kto chce wejść w ten interes. Ci, którzy już są w branży, mają łatwiej ze względu na doświadczenie i zaplecze (sprzęt, ziemię). Zachęcam ich do łączenia sił np. w grupach producenckich, spółdzielniach, fundacjach.

Zdaniem Moniki Bocian jednym z większych problemów gospodarstw rolnych jest występowanie ryzyka.

Fot. arch. prywatne

Dr Paweł Kraciński zachęca rolników do łączenia sił w grupach producentów.

Fot. arch. prywatne

Sytuacja w ogrodnictwie jest zmienna. Wpływ na uprawę ma m.in. pogoda.

Fot. Łukasz Wielechowski

Członek zarządu Janina Ewa Orzełowska zachęca do kupowania mazowieckich produktów.

[Łeszek Przybytniak twierdzi, że rolnicy wielokrotnie otrzymują za swoje produkty ceny niepokrywające tych kosztów.](#)

[Fot. arch. UMWM](#)

UWAGA

Informacje opublikowane przed 1 stycznia 2021 r. dostępne są na stronie archiwum.mazovia.pl